

chritudinis illius quæ sola mente percipitur, contemplatione et possessione remouetur. « Nemo enim potest duobus dominis **465** servire ⁶⁰. » Consuetudine, tolerantia, et conatu cuiusvis artis perfectionem adipiscuntur homines.

87. Quapropter per vim et conatum, qui a charitate proficiscatur, per orationem quam humilitas excitet, ac per rerum sensibilium, eorumque qui negligentius vivunt, fugam, neminem judicantes, quinimo per humilitatem, consuetudinemque honorum, et obedientiam, salutem nostram operemur, absque ulla, sive cogitationum,

⁶⁰ Matth. vi, 24.

A sive affectuum occultatione. Illud quippe malum quod occultum est. Lux vero est, quidquid in apertum prodit. Neque enim serpens ad solem gignit, sed in cavernis : nec semen super terram jacens, sed sub terra latens crescit. Sic malæ cogitationes, cum in apertum minime proferuntur, fructus in corruptionem edunt : bonæ vero in vitam æternam, qua nobis omnibus perfrui concedatur, per gratiam Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto honor et gloria sit, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

IN DISCEPTATIONES CUM SARACENO

ADMONITIO.

Dialogo Joannis Damasceni contra Manichæos succedunt disceptationes aliquot cum Saraceno, quas Latine hactenus ediderunt ex rudi nec recenti translatione, cujus Græcum textum obtinere non potui. Latere enim in bibliotheca Cæsarea testatur Lambecius cod. 257. Cæterum magnam ejus partem expiscari mihi licuit ex dialogis Theodori Abucaræ, qui ut eum, quem subiciemus, ita et alios *διὰ φωνῆς, ex ore* Joannis nostri excepit : quod nemini in posterum dubium fore spero. Hic porro Theodorus perperam a Turriano accipitur pro Theodoro illo Cariæ in Thracia, vel Asia minori, episcopo, qui Photii partes primum adversus sanctum Ignatium secutus fuit. Nam, præterquam quod verisimile proisus non est Theodorum, qui sancti Joannis Damasceni auditor fuerat, ætatem produxisse usque ad tempora celebratæ synodi octavæ, in qua Theodorus Cariæ defectionis suæ veniam petiit : aliunde certius est Theodorum Abucaram in Palæstina, aut saltem in Syria episcopatum inter Mahummedanos, Nestorianosque, et Jacobitas hæreticos gessisse, adversum quos dialogos varios scripsit. *Cara* vel *Curæ* civitas Syriæ, seu Metopotamiæ fuit, quæ *Charram* olim dicebatur, veluti testatur Theodorus Antiochenus in commentario in cap. ix Amos. *Τὸ μὲν ἐκ βόθρου, τινὲς ἔφασαν λέγεσθαι, τοῦτέστιν ἐκ Καρῶν, τῆς νῦν οὕτω λεγομένης, ποτὲ δὲ Χαρρᾶν.* Stephanus, *De urbibus*, ejusdem nominis civitatem ad mare Rubrum fuisse sitam tradit. Guillelmus Tyrius narrat urbem aliam, quæ *Cara* vocaretur, exstitisse in Palæstina trans Jordanem, quæ metropolitæ Rabbathæ subjecta esset. Quidni posterioris hujus civitatis præsul Theodorus noster fuerit, qui, ut ex capite operum ipsius discimus, ab epistolis Arabicis fuit Thomæ patriarchæ Hierosolymitano, ut epistolam ejus ad Armenios Arabice scriberet, uti Græce Michael patriarchæ hujus presbyter et syn-cellus ?

JOANNIS DAMASCENI

DISCEPTATIO CHRISTIANI ET SARACENI.

466 1. Si interrogaris a Saraceno : Quid dicis Christum ? dic ipsi : Verbum Dei, nec te existimes peccare ; quia Verbum dicitur in Scriptura, et brachium Dei, et potentia Dei, et multa talia. Vicissim autem interroga ipsum et tu. A scriptura tua quid dicitur Christus ? Tum forte volet interrogare te et ipse aliud, cupiens sic effugere te : tu vero non respondeas ei, donec utique ad id respondeat,

B quod ab ipso sciscitatus eris. Necessitas enim cogel ipsum, ut respondeat tibi, dicens : A scriptura mea Spiritus et Verbum Dei dicitur. Tum rursus interroga ipsum : Verbum a scriptura tua, creatumne, an increatum ? Et si dicat, Increatum, dic ipsi, Ecce consentis mihi. Omne enim non creatum, sed increatum, Deus est. Si autem dixerit creatum esse Verbum et Spiritum, tum quære : Et quis

creavit Verbum Dei et Spiritum? Quod si necessitate coartus responderit, Deus ipse creavit, tum tu rursus: Ergo antequam Deus crearet Spiritum et Verbum, non habuit Spiritum neque Verbum. Quod cum audierit fugiet a te, non habens quod respondeat. Disceptantes enim sunt tales apud Saracenos, et omnino abominabiles et abjecti.

2. Quod si vero tu interrogatus a Saraceno, Verba Dei creata sunt, an increata? hæc enim proponunt adversum nos Saraceni problemata, potentius volentes ostendere, creatum esse Verbum Dei: quod non est: et si dicas, Creata; dicet tibi: Ecce dicis creatum Dei Verbum. Si autem dicas, Increata; statim occurret tibi: Ecce omnia eloquia Dei creata sunt, dii vero non sunt. Et ecce fateris, quoniam Christus cum Verbum sit Dei, non est Deus. Quapropter neque creata dicas, neque increata: sed sic responde ei: Ego unum solum Verbum Dei confiteor, quod increatum sit: omnem autem Scripturam non dico λόγια, id est, verba: sed ῥήματα, id est sermones Dei. Et Saracenus: Et qualiter dicit David: « Eloquia Domini, eloquia

3. Si dicat tibi Saracenus: Qualiter descendit Deus in ventrem mulieris? dic ipsi sic: Utamur scriptura tua et Scriptura mea. Et scriptura tua dicit, quod præpurgavit Deus Mariam suam super omnem carnem mulieris, et descendit Spiritus et Verbum Dei in ipsam. Et Evangelium meum dicit: « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi ». Ecce una vox utrarumque dictionum, et unus intellectus. Cognosce autem et hoc, quoniam ad nostram proprietatem diceret Scriptura descensionem et ascensionem tropologicè, non cyriologicè. Proprie enim descendens et ascendens ipse [χρησολογικῶς] dicitur secundum philosophos. Deus autem omnia continens, et a nullo continetur. Dixit enim quidam prophetarum: « Quis mensuravit manu aquam, et cælum palmo, et pugillo terram? ». Et bene. Omnes aquæ simplex comprehensio manus Dei sunt; et omnem cælum palmus; et omnis terra, pugillus: qualiter igitur contingit, ipsum in propria manu omnia continentem descendere et ascendere?

4. Si interrogatus fueris a Saraceno, dicente, Si Deus erat Christus, qualiter comedit et bibit et dormivit, et crucifixus est, et mortuus est, et quæ deinceps, dic ipsi: Quoniam ante sæcula Verbum Dei, quod creavit omnia, secundum quod testatur Scriptura mea et scriptura tua, ipsum creavit ex carne sanctæ Virginis, hominem perfectum et animatum et intelligentem: ille comedit, bibit, et dormivit; Verbum scilicet, secundum quod Verbum Dei: Verbum autem Dei non comedit, neque bibit, neque dormivit, neque crucifixum est, neque mortuum; sed caro quam assumpsit ex sancta Virgine, illa crucifixa est. Cognoscis autem, quoniam Christus dupliciter [natura], unus autem hypostasi. Non enim dicitur, Est æternum Verbum Dei et post assumptionem carnis anhypostaticum [ἀνοποστατικόν], id est non personale vel naturale. Non enim apposita est Trinitati quarta persona post ineffabilem unionem carnis.

5. Et si te ⁷ interroget Saracenus: Quem dicitis Deum, mortuus est; responde tu: Non mortuus est: confidens Scripturæ [et] demonstrationi. Dicit enim Scriptura de hoc. Venit enim naturalis mors adversus hominum memoriam dominans, id est, subjiciens, ut in nobis omnia. Sed perfectus primus homo dormivit, et costa spoliatus est.

6. Et Saracenus: Ecce plagatus sum in aliqua parte carniū mearum, et percussa caro cicatricem contraxit, et in cicatrice factus est vermis: quis igitur ipsum plasmavit? Dic ipsi, ut prædiximus, quoniam post primam hebdomadam creationis mundi non invenimus quodcumque aliquando, vel

casta? Dic ei, quod tropologicè locutus sit, et non cyriologicè [proprie loquendo], id est non propria et firma verborum significatione. Et Saracenus: Quid est tropologia et cyriologia? Responde: Cyriologia quidem est firma et certa rei demonstratio: tropologia autem infirma demonstratio. Et Saracenus: Contingitne prophetam proprio suo instinctu loqui? Dic ipsi: Consuetudo est prophetarum tropologicè loqui: quale hoc: « Mare vidit et fugit ». Ecce mare oculos non habet, neque est animatum. Et rursus idem Propheta velut animatum ipsum alloquitur: « Quid est tibi, mare, quod fugisti? » et quæ sequuntur. Et rursus ostensivum suppositionis. Dicit enim Deus ad Cain: « Maledictus tu a terra, **467** quæ aperuit os suum suscipere sanguinem fratris tui de manu tua ». Ecce ibi tropologicè dixit os. Et: « Gladius meus devorabit carnes ». Gladius enim scindit, non deglutit. Sic et ῥήματα, id est, sermones, dicibiles et effabiles, dixit λόγια, id est verba, id est, interiorius solum in mente, seu ratione formata, sed (ut dictum est) ῥήματα.

7. SARACENUS. Quam dicitis causam mali et boni?
CHRISTIANUS. Omnium bonorum animus causam Deum, mali autem nihil.
SARAC. Quam dicitis causam mali?
CHRIST. A sententiā diabolum existentem manifestum et nos homines.

¹ Psal. xl, 7. ² Psal. cxiii, 5. ³ Gen. iv, 11. ⁴ Deut. xxxii, 42. ⁵ Luc. i, 35. ⁶ Isa. xl, 22.

⁷ Theod. c. 37. ⁸ Ibid. ⁹ Gen. iii 15. Theod. c. 35.

SARAC. Propter quid?

CHRIST. Propter liberum arbitrium.

SARAC. Quid igitur? Liberum arbitrium, et quoniam quæcunque vis facere?

CHRIST. Plasmatus sum a Deo liber arbitrio.

SARAC. Propter quid?

CHRIST. Male facere et bene facere, quod est bonum et malum. Gratia hujus mala quidem faciens, punior a lege Dei: bona autem operans, non timeo legem, sed **468** et honoror, et misericordiam a Deo consequor. Similiter et diabolus primum hominem decepit per liberum arbitrium, et peccavit. Et Deus propria statione expulit ipsum. Sed forte et dices mihi, ita dicens: Qualia sunt quæ dicis bona et mala?

SARAC. Ecce sol et luna et stella bona sunt: fac unum ex his.

CHRIST. Non gratia hujus dico tibi: quia secundum hominem operor bonum et malum, bona quidem, glorificatione Dei, et oratione, et eleemosyna, et similibus his [mala autem, fornicatione et furto]. Si autem dicis tu bona et mala ex præcepto Dei esse, invenietur Deus adversus te injustus, quod non est. Quia enim Deus præcepit fornicatorem fornicari, et homicidam occidere, et furem furari, digni sunt honore: voluntatem enim Dei fecerunt. Invenientur autem et legis positores mendaces, et libri tui mendaces conscripti: quia præcipiunt nos fornicatorem et furem flagellare, et homicidam occidere: voluntatem enim Dei fecerunt.

Quis, ait, format fetus in ventre mulierum? Hoc proponunt ad nos problema, potentius volentes ostendere Deum esse causam malorum. Si enim respondeas dicens, Quoniam Deus format fetus in ventre mulierum, dicet tibi Saracenus: Ecce Deus cooperatur est fornicatorum et adulterorum. Christianus sic respondet: Nequaquam invenimus post primam hebdomadam mundificationis Scripturam dicentem plasmare Deum aut creare aliquid. Si autem dubitas ad hoc, ostende tu plasma vel creaturam qualemcunque post primam hebdomadam factam a Deo: sed tamen non potest ostendi hoc. Omnes enim visibiles creaturæ in prima hebdomada factæ sunt. Formavit enim Deus hominem in prima hebdomada, et præcepit ipsum generare, et generari, dicens: « Crescite et multiplicamini et replete terram ¹¹. » Et quia animatum ens homo, animatum semen habens, in propria uxore semen repullulavit. Quare homo hominem generat, quemadmodum divina Scriptura ait: « Adam genuit Seth, et Seth genuit Enos, et Enos genuit Cainan, et Cainan genuit Melaleel ¹², » et quæ sequuntur. Et non dixit, Deus plasmavit Seth, Enos, vel alium aliquem. Et hinc cognoscimus, quoniam generantur, et generant usque ad præsens; et sic gratia Dei mundus constitutus est: quia enim ex

A tunc omnis herba general et generatur: dixit enim Deus: « Germinet terra herbam sibi ¹³; » et præcepto Dei germinavit unaquæque arbor: similiter et herba, et planta ex seipsa habet semen et potentiam. Semen autem omnis plantæ et herbæ, animatum quod est, in terram cadens, a seipso, vel ab alio seminatum, regerminat, non plasmatum ab aliquo, sed præcepto Dei obediens. Ecce et ego, quemadmodum prædicebam, liber arbitrio existens, ubi utique semino, sive in propriam uxorem, sive in alienam, libero arbitrio utens, germinat, et sit præcepto Dei obediens: non quoniam et nunc secundum unamquamque diem plasmatur, et operatur; quia in prima hebdomada fecit **469** Deus cælum et terram, et universum mundum in sex diebus, et die septima requievit ab omnibus operibus ejus quæ incepit facere, secundum quod Scriptura testatur mea.

SARAC. Qualiter ait Deus ad Jeremiam: « Priusquam te formarem in utero scivi te, et ex matrice sanctificavi te ¹⁴. » Omnino igitur in ventre plasmavit.

CHRIST. Animatam et seminativam potentiam Adam in ventre habens, genuit Seth, quemadmodum dicebam: Seth et Enos et unusquisque homo præhabens in ventre suum filium, et filius item genuit, usque ad præsens. Illud vero, « ex utero sanctificavi te, » intellige eam, quæ vere genuit filios Dei, secundum testimonium sancti Evangelii.

C SARAC. Facientes voluntatem Dei, bonos dicis vel malos?

CHRIST. Dicere vis, quoniam Christus nolens passus est? et si dicam tibi, bonos, dices mihi: Vade, adores deos, quoniam voluntatem Dei tui fecerunt.

SARAC. Et hoc tibi volebam dicere.

CHRIST. Quod tu dicis voluntatem esse, ego dico sustinentiam et longanimitatem.

SARAC. Unde hoc ostendere potes?

CHRIST. Per rem: quia, sedente me et te, vel stantibus, potest quis ex libero arbitrio sive stare, vel moveri. Et, nunquid dicente Deo: « Non furaberis, non fornicaberis, non occides ¹⁵, » vult ut furemur, vel fornicemur, vel occidamus?

D SARAC. Non. Si enim vellet, non utique diceret hoc.

CHRIST. Gloria Deo, quoniam tu confessus es. Ecce concordas mihi, quoniam nullus ex nobis, sive potest surgere, sive vivere: et quoniam non vult Deus ut furemur, vel fornicemur, vel occidamus. Et si nunc exurgens, furer, vel fornicer, vel occidam, quid ipsum dicis? Voluntatem, vel confessionem, vel sustinentiam, vel longanimitatem?

8. SARAC. Quis est apud te major, qui sanctificat, vel qui sanctificatur?

¹¹ Gen. 1, 18. ¹² Gen. v, 4 seqq. ¹³ Gen. 1, 11. ¹⁴ Jerem. 1, 5. ¹⁵ Exod. xx, 13-15.

CHRIST. Quid vis dicere, cognosco.

SARAC. Si enim nosti, responde mihi.

CHRIST. Si tibi dicam, qui sanctificat; dices mihi: Vade, adora Joannem Baptistam baptizantem et sanctificantem Christum tuum.

SARAC. Sic tibi volebam dicere.

CHRIST. Superveniente te cum servo tuo in balneo, et ablutus, et mundatus ab ipso, quem habes dicere majorem? Illum miserum servum et argento emptum, vel te mundatum ab ipso, sicque et dominum ipsius existentem?

SARAC. Meipsum majorem dico, qui possideo, quam illum qui a me possidetur.

CHRIST. Gratias ago Deo. Sic mihi intellige Joannem, ut servum et famulum ministrantem Christo in sancto baptismo in Jordane, in quo baptizatus Salvator meus, eorum qui illic in cavernis latent, draconum et perniciosorum dæmonum capita stravit.

Saracenus autem valde admirans et deficiens, recessit et nihil apponens ad ipsam alterum.

470 *Ex ejusdem (Theodori Abucaræ cognominati episcopi Carorum) concertationibus cum Saracenis, ex ore Joannis Damasceni.*

SARACENUS. Dic mihi, episcope, eratne mundus idolorum cultui deditus, antequam Moyses Judaismum prædicaret?

THEODORUS. Omnino.

SARAC. Quando Moyses Judaismum docebat, ultra pars mundi rectæ religioni videtur addicta fuisse, quæ Judaismum amplexa est; an quæ in idololatria, rejecto Moyse, perseveravit?

THEOD. Quæ Judaismum amplexa est.

SARAC. Postea cum venit Christus, Christianismum prædicans, ultra pars videtur tibi religionem veram coluisse, quæ Christianismum amplexa est; an quæ in Judaismo firmissime permansit?

THEOD. Quæ Christianismum amplexa est.

SARAC. Insequenti vero tempore, cum venisset Muchamethus Margarismum Eslamismumve annuntians, ultra pars videtur tibi Deum rite colere, quæ Eslamismum suscepit; an quæ mansit in Christianismo, Muchametho nolens auscultare?

THEOD. Quæ mansit in Christianismo.

SARAC. Conclusionem hanc postremam intulisti propositionibus minime consentaneam.

¹⁶ Exod. iv, 1. ¹⁷ ibid. 2-9. ¹⁸ Luc. xvi, 6.

A THEOD. Ergo oportebat ut ex falsis propositionibus conclusionem deducerem? Non enim, ut opinatus es, fide digni Christus et Moyses fuerunt, quia prædicabant et docebant, ut Muchametho credamus, quia prædicavit et docuit: verum ausculta, unde uterque fide dignus habitus fuit. Quando Moyses a Deo mittebatur, respondit illi: « Ecce vado, et dicent mihi: Non apparuit tibi Dominus, neque Deus misit te. Quid faciam ¹⁶? » Cui Deus, « Quid est hoc, inquit, quod habes in manu tua? Et respondit, « virga. » Tum dixit ei Deus: « Projice eam. » Quæ projecta cum esset, versa est in serpentem. Rursus vero cum manuprehendisset, virga facta est. Deinde dixit ei Deus: « Mitte manum tuam in sinum tuum. » Quam cum misisset protuliteam leprosam. Rursum vero immissa, educta est sana. Et ait Deus ei: « Si non crediderint primo signo, neque secundo, facito ex aqua sanguinem ¹⁷. » Moyses itaque, cum hoc modo missus fuisset, hæc fecit, et propter opera sermonibus ejus fides habita est. Sic est, annon?

SARAC. Ita plane.

THEOD. Venit Christus, seque a Deo missum comprobavit, non ex solo Moysis vaticinio testimonium habens, verum et insuper signis, portentis, variisque virtutibus sibi fidem astruens.

SARAC. Quibusnam istis?

THEOD. Conceptus sine semine ex matre non conjuncta viro, et ex virgine natus; mutata aqua in vinum: tum deinde non obscura, sed manifesta admodum oculorum cæcis restitutione, leprosum expurgatione, paralyticorum corroboracione, omnigenorumque morborum curatione, divinitatis suæ in monte ostensione, expulsionem dæmonum, multorum millium hominum paucis ex panibus piscibusque refectio, mortuorum velut e somno excitatione, et uno verbo, naturæ in quibus lapsa erat, instauracione. Quid ais ad hæc, Saracene? an minoribus quam Moyses, signis **471** et indiciis fidem sibi astruxit Christus?

SARAC. Nequaquam.

THEOD. Ille ergo a Moyse prius declaratus, cum tot tantisque signis sese a Deo venisse commonstrasset, discipulis suis spondit, dicens: « Lex et prophetæ usque ad Joannem Baptistam. Qui habet aures audiendi, audiat ¹⁸. » Ubi igitur est propheta vester? id obscurum non est.

MONITUM.

Opusculi de draconibus et strygibus, seu proluxioris, ut conjicio, lucubrationis fragmenti hujus, quod nunc primum damus, describendi mihi perhumane copiam fecit R. P. D. Bernardus de Montfaucon ex codice satis recenti monasterii Sancti Taurini Ebroicensis. Illud vero Joanni Damasceno perinde tribuunt codex 15 bibliothecæ Cl. Joannis Seldeni, necnon alter codex bibliothecæ Romanæ Sanctæ-Mariæ de Vallicella, nihilque nos cogit ut ipsum Dama-